

Geleneksel İngiliz Dış Politikası Çerçevesinde Chamberlain ve Churchill'in Güç Dengesi Anlayışı

Gürkan Demir*

Özet

Güç dengesi politikası uzun yıllar boyunca İngiltere'nin 'gelenek' haline getirmiş olduğu bir dış politikadır. Bu dış politika kapsamında Fransa, Almanya ve Rusya dengelenmiş ve Avrupa'da bir tek gücün diğer devletlere tehdit oluşturmasının önüne geçilmek istenmiştir. İngiliz başbakanları görüşlerde de olsa bu 'geleneksel' dış politikaya riayet etmiş ve ona uygun politikalar uygulanmıştır. Halef-selef olan Chamberlain ve Churchill'in de birbirinden farklı fikirlere sahip olduğu lakin temelde bir güç dengesi politikası güttüğü görülmüştür. İki İngiliz başbakan güç dengesi politikası içerisinde ise farklı yollar kullanmışlardır. Bu çalışmada Chamberlain ve Churchill karşılaştırması üzerinden İngiliz geleneksel dış politikası incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Güç dengesi, Chamberlain, Churchill, İkinci Dünya Savaşı, İngiliz Dış Politikası

GİRİŞ

İngiltere'nin dış politikasının temel noktalarına değinmek için bilinmesi gereken en önemli noktalardan birisi coğrafi konumudur. İngiltere, kıta Avrupa'sının batısında bir ada ülkesidir. Kendini kıta Avrupa'sının sorunlarından soyutlamış olmakla birlikte siyasal sistemini diğer Avrupalı devletlerden önce oturtmuş olması, gelenek haline gelebilecek sürekli bir Avrupa politikası oluşturabilmesine imkan tanımıştır. İngiliz dış politikası bu doğrultuda değerlendirildiğinde güç dengesi üzerine kurulması da anlaşılabilir hale gelmektedir.

İngiltere'nin 19. Yüzyıl sonlarında "muhteşem yalnızlık" veya "muhteşem izolasyon" olarak adlandırılan

*Gürkan Demir: gurkan.demir1@ticaret.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0001-5021-4486>)
İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Öğrencisi

dış politikası göz önüne alındığında güçler dengesi politikasının izlendiği görülmektedir. Buna göre İngiltere ve Avrupalı devletler arasındaki ilişkilerin seyri, herhangi bir Avrupa devletinin tek başına başat güç haline gelmesini önlemek ve güç dengesini bozacak bir durum olmadıkça kıta Avrupasına müdahil olmamak üzere kuruludur. İngiltere, Kıta Avrupasında dengeyi bozacak bir devlet ortaya çıktığı takdirde, zayıflayan devletlerin yanında yer alarak bozulan

dengeyi yeniden tahsis etme yolunu seçmiştir (Oğuzlu, 2019: 1) Kissinger göre, bu denge durumu bir tercih değil, kabul edilmek zorunda kalınmış bir durumdur. Kissinger, Avrupalıların ilk tercihleri olarak gördüğü ve ortaçağın rüyası olarak nitelediği “dünya imparatorluğunun” çöktüğünü ve hemen hemen birbirine eşit güçte ortaya çıkan bu devletlerin güç dengesi politikasını tercih etmek zorunda kaldığını söylemektedir. Avrupalı devletlerden birisi ya çok güçlenecek

Photo: Shutterstock

ve bütün Avrupa'yı kendi imparatorluğu altında toplayacaktır ya da hiç bir devletin bu amaca ulaşmasına izin verilmeyecektir (Kissinger, 2017:12).

1. Avrupa Güç Dengesi ve İngiltere

Avrupa siyasal sisteminin 16. Yüzyıldan beri iki temel zıt kavram üzerinden tanımlanması mümkündür. Bunlar; hegemonya mücadelesi ve güçler dengesidir. Bu iki zıt anlayış çerçevesinde 16. Yüzyıl sonrası Avrupa siyasi tarihi, bir devletin hegemonyal güç olarak sivrilmeye başlaması, başat güç olma çabası ve bu hegemonyal yükseliş karşısında diğer devletlerin ittifaklar gerçekleştirerek güç dengesi oluşturma durumu olarak ele alınabilir. Güç dengesi sisteminin sağlanması da bu hegemonyal yükselişin önüne geçilmesi ile alakalıdır. Bu sistem tüm Avrupa'yı bir devlet haline getirmek isteyen Napolyon Savaşları ve Fransız İhtilalinin getirdiği karışıklıklar neticesinde gerçekleştirilen 1815 Viyana kongresi ile gerçekleşmiştir (Kissinger, 2017:14). Fransız İhtilali ve ardından Napolyon savaşlarının getirdiği güç kaybı nedeni ile diğer Avrupa devletleri savaş yerine diplomasinin ağır geleceği bir sistemi kabul etmeye hazır hale gelmişlerdir. Özellikle Viyana kongresi ile barış sağlanmış ve gelecek perspektifi üzerinde bir Avrupa düzeni kurulması amaçlanmıştır. Viyana Kongresi'nin getirdiği şartlar altında Avrupa'da kırk yıl savaş yaşanmamıştır. Getirilen bu sistemin en büyük faydası güce en az başvuran sistem olmasıdır. Kissinger

göre "güç dengesi, kuvvet kullanma fırsatını azaltır; paylaşılan adalet duygusu da kuvvet kullanma arzusunu en aza indirir". Ayrıca Kissinger; "Adil olmadığı düşünülen bir uluslararası düzen, eninde sonunda bir meydan okuma ile karşılaşır" diyerek oluşturulan sistemin adil olması gerektiği, olmadığında ise barışın tekrar bozulacağını ifade etmiştir (Kissinger, 2017:181).

İngiltere'nin güçler dengesi içerisindeki konumunu anlamak adına, Viyana Kongresindeki temsilcisi ve Dışişleri Bakanı olan Castlereagh'ın şu ifadelerine bakmak gereklidir: "Avrupa'nın toprak dengesi bozulursa İngiltere etkili bir şekilde müdahale eder; fakat soyut karakterdeki bir sorun için kendini yükümlülük altına sokacak en son ülke, İngiltere'dir... Gerçek tehlike Avrupa sistemini tehdit ettiği zaman biz yerimizi alacağız; fakat bu ülke, soyut ve spekülatif önlem ilkelerine dayanarak harekete geçemez ve geçmeyecektir de" (Kissinger, 2017:80). Bu sözler geleneksel İngiliz dış politikasının temel taşları olmuştur. İngiltere, Avrupa'da gerçekleşen ve küçük sorunlar olarak gördüğü işlere karışmayacağını, ancak toprak dengesi ve dolayısıyla siyasal sistemin değişmesi ile birlikte dengeyi sağlayacağını ortaya koymuştur. Bu durum ile birlikte İngiltere, "dengenin dengeleyicisi" misyonunu da üzerine almıştır.

Dengeyi denetlemek isteyen İngiltere için Viyana Kongresi önemli imkanlar sağlamıştır. Lakin İngiltere'nin bir ada ülkesi olması sebebiyle donanmasının güçlü olmasına karşın

yeterli kara ordusunun bulunmaması büyük bir sorun teşkil etmiştir. Nitekim İngiltere, Napolyon'un kara ablukası karşısında oldukça zorlanmıştır. Aynı zamanda sömürgeleştirdiği toprakların iç kısımlarına girmeden kıyı kesimleri üzerinden yönetme çabaları da kara ordusunun yetersizliği üzerinden değerlendirilebilir. Aynı sebepten dolayı İngiltere, ne Çin'de ne de Hindistan'da kıyıdan iç kesimlere doğru ilerleyememiştir. Almanya ise donanmada İngiltere'yi yakalayamaması karşısında kara ordusunu güçlendirme yoluna giderek ve karada üstünlük kurmaya çalışmıştır (Tüysüzöğlü, 2016: 4-8).

Kara kuvvetinin yeterli olmaması, İngiltere'yi Avrupa üzerinde denetleme yolu olarak diplomasiyi seçmeye zorlamıştır. Nitekim Viyana Kongresi ile ikili diplomasi yerine çok taraflı diplomasinin tercih edilmesi ile İngiltere, diğer Avrupa devletleri üzerinde daha geniş manevra alanları elde etme potansiyeli yakalayacaktır. İngiltere, bunu çeşitli ittifaklar üzerinden gerçekleştirilecektir. Kurulacak bir ittifak ile denge sistemi bozulur ise karşısında başka bir ittifak ile güç dengesi sağlanmaya çalışılmıştır. Örnek olarak; Napolyon'un tek başına dengeyi bozmasına karşın diğer Avrupa devletlerinin güçlerini birleştirmeleri ile Napolyon'un durdurulmaya çalışılması verilebilir.

Yine Almanya'nın Prusya önderliğinde birleşmesi ile birlikte güç dengesi Almanya lehine değişmiştir. Birin-

ci Dünya Savaşına giden süreçte bir tarafta Almanya, İtalya ve Avusturya-Macaristan imparatorluklarının olması üzerine diğer tarafta dengeleyici ittifak ile karşımıza İngiltere, Fransa ve Rusya çıkmaktadır. Dengeyi bozucu bir ittifakın çıkması, dengeyi tekrar oluşturacak bir ittifakın oluşmasını etkilemiştir (Oğuzlu, 2019: 3). Bu güç dengesi sistemi içerisinde İngiltere uluslararası konumu karşı tarafa göre tayin etmiş, çeşitli ve farklı politikalarla ittifaklar içerisine girmiştir. Osmanlı ile Rusya arasında çıkan Kırım savaşında, İngiltere Osmanlı'nın yanında yer almıştır. Rusya, Kırım savaşı ile birlikte Osmanlı topraklarını parçalamak ve kendi yönetimi altına almayı hedeflemiştir. Bu açıkça güç dengesinin Rusya lehine dönmesi anlamına gelmekteydi. İngiltere, Rusya'nın bu yükselişine izin veremeyerek yanına Fransa ve Piyemonte'yi de alarak Osmanlı'yı desteklemiş ve parçalanmaktan kurtarmıştır. Ayrıca Rusya, Kırım savaşından yenik çıkması ile birlikte Avrupa'daki eski yetkinliğini de yitirmiştir.

Geleneksel İngiliz dış politikası güç dengesi üzerine kuruluydu ve bu dengenin denetleyicisi de yine İngiltere'den başkası olamazdı. Güçler dengesi sistemi temelde devletler arası barış ve düzenin inşa edilmesi için gerekli görülmüştür. Devletler birbirlerini çıkarları uğruna şekillendirmek veya dönüştürmek için değil, mevcut güç dengesini bozmamak üzere etkilemektedirler. Bu sistem içinde denge bir ülke lehine değişirse diğer

Photo: Shutterstock

devletlerin tekrar dengeyi kurmaları gerekmektedir. Bu durum birçok savaşa neden olmuştur. Odak konusu olan İkinci Dünya Savaşı süresince ve öncesinde İngiltere'nin bu geleneksel dış politikası çerçevesinde Chamberlain ve Churchill'in başbakanlıkları dönemlerinde neler yaptıklarının analizi üzerinde durulmalıdır.

2. İkinci Dünya Savaşı Döneminde İngiliz Dış Politikası

Geleneksel İngiliz dış politikasının analizi yapılırken, Chamberlain ve kabinesinin İkinci Dünya Savaşı öncesinde uyguladığı ve ismi Chamberlain ile özdeşleşen "yatıştırma politikası" üzerinde durulması gereklidir. Yatıştırma politikası en genel anlamı ile müzakere ve pazarlığa dayanan bir dış politikadır. Genel barışın korunması için, sorunlar karşısında bazı

"makul ödünlerin" verilebilmesi olarak da bir anlam taşımaktadır. Aynı zamanda potansiyel saldırgan devletin isteklerinin karşılanması durumunda daha da saldırgan hale gelebilmesi "aşırı ödün" verilmesi olarak da tanımlanabilmektedir. Bu iki tanımın kullanımı, süreçlerin çıktıkları göz önüne alındığında yapılabilmektedir. Birinci anlamda saldırgan devletin "tatminkar" hale getirildiği; ikinci anlamda ise saldırgan devletin daha da "iştahlı" hale getirildiğini söylemek mümkündür. Chamberlain'in uyguladığı yatıştırma politikası temelde "tatmin edilebilir" anlamında amaçlanmış lakin sonuçları itibarıyla daha "iştahlı" hale gelen bir Almanya ortaya çıkarmıştır. Chamberlain, Almanya'nın yatıştırılması halinde Avrupa barışının devam edeceğini

düşünüyordu. Aslında Almanya'yı yatıştırma politikası Chamberlain'den önce başlamıştı. 1936 yılında İngiltere'nin muhafazakar Başbakanı Stanley, Almanya'nun Ren Bölgesini işgal etmesi üzerine Almanlara karşı yatıştırma politikasını uygulamıştır. 1937 yılında Başbakanlığa gelen Neville Chamberlain'de bu politikayı devam ettirmiş hatta yatıştırma politikası ile özdeşleşmiştir (Embel, 2019: 3). Baldwin'in uyguladığı yatıştırma politikasını "pasif yatıştırma", Chamberlain'inkine ise "aktif yatıştırma" dendiği belirtilmelidir. Terminolojideki bu farklılığın sebebi, iki liderin uygulama biçimlerinden kaynaklanmaktadır. Stanley olaylara tepkisel davranırken, Chamberlain muhtemel sorunları ortaya çıkmadan çözmeye çabalamıştır (Borsa, 2016:81-102).

Nazi Partisinin ve Hitler'in başa geldiği dönemde Almanya'nın önünde üç büyük dış politika stratejisi bulunmaktaydı. Bunlardan ilki Versay antlaşmasından kurtulmaktı. Birinci Dünya Savaşı sonrası yenilgiye uğrayan Almanya, Versay Antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştı. Bu antlaşmanın Almanlara getirdiği ağır yükler diğer Avrupa devletleri tarafından da bilinmekteydi. 1935 yılında Almanya'nın tekrar silahlanmaya başlayacağını ilan etmesi açıkça uluslararası bir antlaşma olan Versay'a aykırıydı. İngiltere Dışişleri Bakanı Berlin'e, Varşova'ya, Moskova'ya ve Prag'a ziyaretler düzenleyerek Almanya ile bir uzlaşma sağlamaya ve bu devletlerin endişelerini yatıştırma-

ya çalıştı. Fransa, İtalya ve İngiltere bir araya gelerek Stresa Anlaşmalarını imzaladılar. Bu anlaşma ile Almanya'nın güç dengesini tehdit edebilme potansiyeli karşısında ortak bir cephe oluşturulmuş oluyordu. Almanya bu cephe ile protesto edilmiş oluyordu (Armaoğlu, 2016: 222). Bir başka düşünceye göre ise; İngiltere'deki muhafazakar politikacılar Hitler'in, Bolşevik Rusya'ya karşı ilk savunma hattı olabileceği fikriyle yeterli tepkinin verilmediğini de söylemektedirler. Ayrıca Fransa'nın korkuları yüzünden Almanya'ya Versay Antlaşması ile ağır hükümler konulduğunu da düşünmektedirler (Oran, 2002:404).

Almanya'da Nazi Partisinin başa gelmesi ile Rusya ve Fransa tedirgin olmuştu. Fransa, Avrupa üstünlüğünü Versay Antlaşmasına borçluydu. Almanya'nın Versay'dan kurtulması Fransa için hiç istenmeyecek bir şeydi. Versay'dan kurtulmuş bir Almanya, Fransa'nın üstünlüğünün kaybedilmesi olacaktı. Sovyet Rusya'nın tedirginliğinin nedeni ise Nazi Partisi ve Hitler'in, Komünist düşmanlığından kaynaklanmaktaydı. İngiltere ise Sovyet Rusya karşıtlığı sebebiyle Hitler'e sempati ile yaklaşmaktadır. Daha sonraki süreçlerde Fransa ve Rusya tedirginlikleri nedeniyle birbirlerine yakınlaşmaya başlayacaklardır (Armaoğlu, 2002:404).

Almanya'nın ikinci dış politikası merhalesi ise "Ein Volk, Ein Reich" şeklinde ifade edilen "tek millet, tek devlet" politikasıdır. Almanya, di-

ğer Almanları da kendi toprakları içerisine alacak şekilde bir dış politika çizmiş ve bu doğrultuda önce “Anschluss” yani birleşme yoluyla Avusturya’yı, ardından da Südetler bölgesini Almanya’ya katmıştır. Yine Versay’ın açık bir ihlaliydi. Hitler, bu hamlesini yaparken meşruluğunu Wilson Prensipleri çerçevesinde oluşturuyordu. Self-determinasyona dayanan bu hareket karşısında İngiltere, Hitlerin “tatmin” olacağını düşünmekteydi. Hatta Chamberlain 20 Mart’ta yazdığı özel bir mektupta *“Almanya, Çekoslovakya’yı da işgal etmek isterse, ne Fransa’nın ne de İngiltere’nin bir şey yapamayacağını, bunu anlamak için haritaya bakmanın yeterli olacağını, bu sebeple İngiltere’nin Çekoslovakya’ya herhangi bir garanti veremeyeceğini”* yazıyordu (Armaoğlu, 2016:252).

Nitekim Almanya, Avusturya ilhakından sonra Çekoslovakya’ya göz dikti ve Südetler bölgesini işgal etti. Çekoslovakya meselesi ciddi bir hal almaya başlayınca bir görüşme gerçekleşti. Münih’te yapılan görüşmeye Hitler, Mussolini, Chamberlain ve Daladier katıldı. Münih Konferansı adını alan bu görüşmede Çekoslovakya toprakları üzerinde anlaşmaya varıldı ve Südetler Bölgesi dört aşamalı olarak Almanya’ya verildi. Sovyetler ise bu anlaşmaya oldukça karşı çıkarak, “Fransa ve İngiltere’nin ateşle oynadıklarını” söylüyordu (Armaoğlu, 2016:256). Südetler’in Almanya’ya verilmesi ile birlikte yatıştırma politikası zirve yapmış ve Avrupa’nın büyük güçleri diğer küçük devletler

için savaşı göze almayacaklarını göstermiştir. Chamberlain, söz konusu Münih Konferansı’nı, savaşı önlemiş ve barışı kurtarmış olmanın zaferi olarak değerlendirmiştir. Chamberlain, konferans dönüşü uçaktan indiğinde “Size bugün onurlu bir barış getirdim” diyecekti (Oran, 2002:408). Lakin Münih Konferansı sonrasında Chamberlain’ın Avam Kamarası’nda yapmış olduğu konuşmada ılımlı bir bakış açısı olmuşsa da, İngiliz kamuoyunun büyük öfke duyması ile Hitler’in, tüm Avrupa’yı kontrolü altına almadan durdurulması gerektiği fikrinin hâkim olduğu belirtilmelidir (Borsa, 2016: 81-102). İngiliz kamuoyu artık bir başka “ödünün” verilmesine karşıydılar.

İngiltere, 1914’te Avrupa barışının bozulmasının nedeni olarak karışık ittifak ilişkilerini görüyordu. Bu nedenle, Birinci Dünya Savaşı öncesinde yaşananların tekrar yaşanmaması adına ittifak ilişkileri oluşturmak istemedi. Özellikle 1935-1938 yılları arasında İngiliz dış politikası, Almanya ile Fransa arasında dengeleyici rol üstlenmek üzerine kuruluydu. Bu durum Fransa’yı, Almanya ile baş başa bırakıyordu.

Sıra Almanların dış politikada ki üçüncü aşaması olan “Lebensraum” yani hayat sahası şeklinde ifade edilen “Alman emperyalizmine” gelmişti. Almanya’nın Çekoslovakya’nın geri kalan kısmının alınması üzerine Chamberlain “milletler ilkesinin” çiğnendiğini ve Alman yayılmacılığının

başladığı gördü. Bu noktadan sonra yatıştırma politikasını bir kenara bırakacaktı (Sander, 2013:49-50). Artık Almanya, Avrupa'da güç dengesini bozacak bir hegemonya içerisine girdiğini göstermekteydi (Kissinger, 2017: 311). Avrupa'da, Almanya'yı dengelemek için bir yeni bir ittifak yapılmalıydı. İngiltere, Fransa ve Sovyet Rusya arasında çeşitli görüşmeler başladı. Ortak cephe görüşmeleri sırasında Sovyet Rusya'nın bazı istekleri aşırı görülmüş ve savaş sonrasında bölgeden çekileceğinin güvencesinin olmaması üzerine anlaşmazlıklar baş göstermişti. Hitler bu görüşmeden haberdardı ve Sovyet Rusya'yı kendi tarafına çekerek dengelenmeye çalışılan güç dengesini kendi lehine düzenlemeyi istiyordu. Nitekim 23 Ağustos'ta Alman-Sovyet Saldırmazlık Paktı imzalandı (Sander, 2013: 65). Bu pakt üzerine İngiltere ve Fransa, Avrupa güç dengesinde yalnız kaldı.

Tüm bu süreçler yaşanırken İngiliz Parlamentosunda, Hitleri ve güç dengesini bozacak olan Almanya'yı bir tehlike olarak gören ve müdahale edilmesi fikrini savunan bir Churchill vardı. Churchill'e göre, henüz 1934 yılında Almanların silahsızlanmaya başlaması üzerine, Kraliyet Hava Kuvvetlerinin güçlendirilmesi ile cevap verilmeliydi. İngiliz Parlamentosu ise Churchill'in bu önerisini oy birliği ile reddetmiş hatta Churchill'in sözlerini alaya almışlardı. Churchill, Hitleri ciddi bir mesele olarak görürken, İngiliz devlet adamları Hitler'e stratejik bir tehlikeden çok psikolojik

bir sorun olarak görmekteydiler. Dönemin Başbakanı Baldwin "*Almanya'nın hızla İngiltere ile eşitliğe doğru yaklaştığının doğru olmadığını ve panik yapmaya gerek olmadığını*" emindi. Ayrıca Baldwin "*Churchill'in verdiği rakamlar abartılı, Avrupa'da herhangi bir devletin karşı karşıya olduğu tehlike veya acil durum yok*" diyordu (Kissinger, 2017: 289). Almanya'nın bir tehdit olarak yükseldiğini Alman Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Korgeneral Franz Halder da söylüyordu. 1 Nisan 1939'da yani savaşın arifesinde Diplomat Erich Kordt'a şunları söylüyordu; "*Chamberlain'e, Hitler'i durdurmalarının tek yolunun İngiltere'nin Sovyetler Birliği ile anlaşması olduğunu söyleyin*". Aslında bu İngiltere için imkansız bir durum değildi. Birinci Dünya Savaşı'nda da güç dengesini içinde Rusya ile ittifak kurmuş ve Rusya'yı, İtilaf Devletlerini dengeleyecek bir güç olarak görmüştü. Lakin bu cümlelere İngiltere'de Churchill dışında kulak asan yoktu (Çınar, 2014: 157-158).

Güç dengesinin sağlanması için Chamberlain'in elinde daha alternatifli imkanlar bulunduğu söylenebilir. Nitekim Sovyetler ile ittifak arayışına girilmiş ama başarısız olunmuştu. Fransa her ne kadar İngiltere'nin yanında yer alsa da, Almanya'yı dengeleyebilecek büyük bir güç konumunda değildi. Fransa o dönemde istikrarsızlıklar içindeydi. Almanya, Fransa'nın çok gerisinde olmasına karşın 1930'lu yılların sonunda durumu eşitlemiş ve üstün hale gelmişti. Nitekim Almanya-Fransa savaşında

Almanlar mutlak zafer kazanacaktı. Avrupa'nın diğer önemli gücü İtalya ise Almanya'nın yanında yer alıyordu. Chamberlain kabinesi savaşa bu tablo içerisinde girdiğinde güç dengesi içinde kurabileceği bir ittifak sistemine sahip değildi.

Churchill, Başbakanlığı Chamberlain'den devraldığı anda ise Avrupa'daki manzara hiç de istediği gibi değildi ama beklediği gibiydi. 14 Haziran 1940'ta Fransa düşmüş ve İngiltere Avrupa'da tek başına kalmıştı. Gelecekte İngiltere dış politikasının temelini oluşturan güç dengesinin yeniden sağlanması için Avrupa içerisinde bir çözüm görünmüyordu. Ta ki Almanya'nın doğu seferini başlatması ve Sovyetlere saldırıya geçmesine kadar. Daha önceden Almanya ile Sovyetler arasında imzalanan saldırmazlık paketi bu sayede çöpe atılmış oluyordu. Churchill'in de Stalin'in de düşmanı artık aynıydı ve "düşmanımın düşmanı benim dostumdur" ilkesi ile bir araya gelebilirlerdi. Bu aynı zamanda Almanya için "Bismarck'ın kabusu" olarak adlandırılan iki cepheli savaş demektir ve Almanya'nın Avrupa'daki üstünlüğünün sona ermesi anlamına geliyordu. Churchill güç dengesini kendi lehine döndürecek bu durum karşısında 22 Haziran 1941 yılında radyoda bir konuşma yaptı ve "bu savaşın sınıf savaşı olmadığını" dile getirerek Sovyetler ile işbirliğinin yapılabileceği mesajını verdi. Daha sonra Stalin ile konuşarak olumlu cevap aldı ve 12 Temmuzda Ortak Hareket Antlaşması imzalandı (Armaoğlu, 2016:

339). Bu durum Churchill için umut vericiydi çünkü Sovyetler ile kurduğu ittifak Avrupa'da Almanya'nın gücünün dengelenmesi demektir.

Churchill, Almanya'nın tamamen yenilgisini arzuluyordu. Başbakan olduktan sonra 13 Mayıs'ta mecliste yaptığı konuşmada "Size kan, gözyaşı, ve terden başka bir şey vaat etmiyorum... Neye mal olursa olsun zafer, tüm dehşetine rağmen zafer; yol ne kadar uzun ve zor olursa olsun zafer" demekteydi (Sander, 2013: 137). Churchill bu konuşmayı yaptığında ciddi zorluklar yaşayacağını biliyordu. Aslında ona göre Almanya çok önceden durdurulmalıydı. Chamberlain'in uyguladığı yatıştırma politikasının en sert eleştiren isimdi. Lakin onun söylediklerini ciddiye alan olmamıştı. Şimdiyse savaşa girilmişti ve Almanya'nın mağlup edilmesi gerekiyordu. Bunun için Sovyetleri yanına çekmişti. Avrupa'da güçlü bir müttefik bulmasına rağmen büyük bir gücü daha bu savaşta yanına çekmek istiyordu. Avrupa'nın güç dengesinin yeniden kurulması için kıtanın dışından çağrılan bu devlet, Amerika Birleşik Devletleri'nden başkası değildi. Pearl Harbour saldırısı ile savaşa giren Amerika, İngiltere ve Sovyetlerin safında yer aldı. Bu durumda yalnızca Avrupa içinde değil Japonya-Almanya karşısında Sovyetler-Amerika dengesi de kurulmuş oluyordu. Amerika'nın savaşa girmesi üzerine Churchill oldukça sevinmiş ve "Haritadan silinmeyecektik. Tarihimiz sona ermeyecekti" demiştir. Churchill, Pearl Harbour'dan sonra Amerika'nın

da savaşta yer alması ile *“ezici gücün tam zamanında devreye girdiğini”* söylediğinde haklıydı.

Sonuç

Chamberlain savaşın öncesinde bir ittifak sistemi kuramamıştır. İngiltere, Sovyetler ve Fransa ittifakı gündeme geldiyse de Chamberlain buna sıcak bakmamıştır. Chamberlain, yalnızca Fransa ile ilişkiler içerisindeyken girilen savaşta ittifaksız kalmanın güç dengesini nasıl yok ettiğini görmüştür. Bu dönemde Chamberlain’i eleştiren Churchill ise dengenin yeniden sağlanabilmesi adına Sovyetleri yanına çekmiş ve kıta dışından Amerika’yı da ittifakı içerisine almayı başarmıştır. Chamberlain Almanya’ya karşı ‘yatıştırma politikasını’ uygularken Hitler’in yükselişini ve güç dengesini bozmasını engellemek istemiştir. Lakin Almanya yatıştırılmamış, aksine daha da ‘iştahtlı’ bir hale gelmiştir. Churchill ise Chamberlain’den farklı olarak Hitler’in yükselişini ve güç dengesini bozmasını engellemek için sert askeri politikaların uygulanması gerektiği fikrini taşımıştır. Her iki İngiliz Başbakan, aynı klasik İngiliz dış politikasının devamını istemiş lakin birbirine zıt gibi görünen iki farklı yol tercih etmişlerdir.

Savaşın sona ermesinin ardından Churchill Avrupa’da yeniden güç dengesinin kurulmasını istemiştir. Yeni tehlike olarak Sovyetlerin yükselişi ön görülmüştür. Böylelikle İngiltere, Fransa ve hatta yenilmiş Almanya’nın sisteme dahil edilmesini

ve yeni yükselen güç olan Sovyetleri dengelenmesi düşünülmüştür. Lakin İngiltere, savaş sonrası hayati çıkarlarını tek başına savunabilecek bir durumda değildir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan yeni uluslararası sistemde iki süper güç yer almaya başlamıştır. Bu iki devlet Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği olmuştur. Bir Avrupa ülkesi olan Sovyetler artık dünyanın iki büyük gücünden birisi olmuştur. Avrupa içerisinde Sovyetleri dengelemek neredeyse imkansızdı. Savaş bütün Avrupa’yı darmadağın etmişti. Artık Avrupa güç dengesinin de üzerinde bir denge politikasının kurulması gerekliydi. Bundan sonraki süreçler bu bağlamda değerlendirilebilir.

Kaynakça

Armaoğlu, F. (2016). 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi. İstanbul: Timaş Yayınevi.

Borsa, M. Ö. (2016). “İki Dünya Savaşı Arası Dönemde İngiliz Dış Politikasının Analizi”. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. No: 54.

Çınar, B. (2014). “İkinci Dünya Savaşı’nda Almanya’nın İki Cephe Savaş Sorunu”. Güvenlik Stratejileri Dergisi. 10: (20).

Embel, E. (2019). “Yatıştırma Politikası”. Güvenlik Yazıları Serisi. No:14.

Hobsbawn, E. (2017). Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı. İstanbul: Everest Yayınları.

Kissinger, H. (2017). Diplomasi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Oğuzlu, T. (2019). "Güçler Dengesi". Güvenlik Yazıları Serisi. No:15.

Oran, B. (2002). Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt 1: 1919-1980. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sander, O. (2013). Siyasi Tarih 1918-1994. Ankara: İmge Yayınevi.

Tüysüzoğlu, G. (2016). "İki Dünya Savaşı Sonrası İngiliz Dış Politikası: İmparatorluk Yaşıyor mu?". Akademik Bakış Dergisi. Sayı: 26